

ÎBRÂHİM HAN. İBRAHİM HAN (= Ağa, Bey, Paşa ; 1565—1622?), Selim II. 'in kızı E s m â h a n S u l t a n (ölrh. 1585) ile ve-zîr-i âzam S o k u l l u M e b m e d Paşa [b. b k . j ' n i n o ğ l u ve İ b r a h i m Han-zâde a i l e s i n i n c e d d i d i r . Rivayete göre, doğduğu sırada, ebeveyni tarafından gizlenmiş, bilâhare Selim II. 'in saltanatı sırasında meydana çıkarılmış ve dedesi tarafından İbrahim Han tesmiye edilmiştir (krş. *Hadikat al-cavâmi*', II, 38). Daha Murad III. saltanatında saray hizmetlerine alındığı ve eylül 1594 (evâil-i muharrem 1003) 'te, Yemişçi Hasan Ağa 'nın yeniçeri ağası olduğu sırada, kapıcı-başılık vazifesinin, seferde bulunan sadrâzam Koca Sinan Paşa 'nın arzı ile „merhûm Mehmed Paşa o ğ l u İbrahim Bey" e tevcih olundu ğ u görölmektedir (krş. Selânikî Mustafa, *Tarih*, yazma kısım, Üniversite kütüp., TY. nr. 2608, var. 196). Ertesi sene (21 şevval 1004 = 18 haziran 1596) mükemmel kapısı ile sefere hazırlanan «Kapıcı başı merhum Mehmed Paşa-zade Sultan o ğ l u İbrahim Ağa birden-bire bu vazifeden azledildi." (Selânikî, *ayn. esr.*, var. 310) ; fakat çok geçmeden kapıcılar kâtibi, aynı zamanda, matbah-i âmire mühimmatını görmek üzere, şehremini oldu. Hattâ 13 rebiülevvel 1005 (4 teşrin II. 1596)'te Şah 'Abbâs 'in elçisi Zu 'İfikâr Hân İstanbul'a geldi ğ i ve „Emin iskelesine" çıktığı vakit, kapıcılar kâtibi sıfatı ile, elçinin koltu ğ una girip, onu istikbâl etti. Bu senenin sonlarına doğru yine kapıcı-başılık olarak vazifede bulundu ğ u, daha fazla nüfûz kazandığı ve serdar Satırcı Mehmed Paşa'nın sefere çıktığı sırada (evâsit-i zilkade 1005 = 30 haziran 1597), pâdişâhın ve sadrâzam İbrahim Paşa [b. bk.]'nın hiç kimsenin himaye edilmemesi yolundaki emirlerine uyarak, beylerbeyileri, ümerâ, sipah vezüamâyâ te'kiden ahkâm salıp sefere me'mûr olanları

takip ettiği görülmektedir (krş. Selânikî, *ayn. esr.*,
Üniversite kütüp., T.Y., nr. 2608, var. 315, 324; T.Y. nr.
6027, var- 253> 277 ve *ur- yer)-Bir aralık, tersane
eminliğine tâyin edildiği gibi (safer 1006=teşrîn 1. 1597),
İÖİÖ (1601/ 1602) 'da da Tokat 'ta, Kara-Yazıcı 'nın
kardeşi Deli Hasan isyanını bastırmak üzere bulunan ve
azli haberini getiren kapıcı-başığı kati ile tehdit eden,
ağabeyisi Sokullu-zâde Hasan Paşa 'nın nezdine, yine
kapıcı-başığı olarak, gönderildi (krş. Naimâ, I, 284). 1013
senesi sonlarında (şubat, mart, nisan 1605) vâki Macaristan
seferleri sırasında baş-kapıcı başığı oldu (krş.
Topçular kâtibi Abdülkadir Efendi, *Tarih*, Süleymâniye
kütüp. içinde Es'ad Efendi kütüp., nr. 2151, vr. 108 v.d.).
Onun, ertesi sene bu vazifede kaldığı, orduya arz-i hâl
gönİBRAHİM

HAN. 895

dererek validesi hâslarına emin, âmil, nazır v.b.
taraflarından müdâhale edilmesinin Filibe kadılığına
emrolunmasını istememesinden f 26 muharrem 1014 = 13
haziran 1605; krş. Müh. deft., nr. 77, s. 92, sıra nr. 300) ve
yine Esmâhan Sultan 'in Mangalia iskelesindeki camiin
tamirine izin rica etmesinden (Ali Emîrî tasnifi, Ahmed I.
devri, nr. 16) anlaşılmaktadır. Bu esnada istanbul 'un
idaresinde de mühim rol oynuyordu. Ancak, yine bu
sıralarda Belgrad muhafazasında, Üsküp sancak beyi olup
da, Belgrad 'da bulunan ve kendisine bir çok hükümler
gönderilen kapıcı-başığı İbrahim Ağa 'nın, Esmâhan
Sultan'm oğlu olup-olmadığı-nı bilemiyoruz (bu hükümler
için bk. Müh. deft., nr. 77, s. 62, 144, 118, 164, 167).
İbrahim Han 10 muharrem 1019 (4 nisan 1610) 'da
Bosna beylerbeyiliğinde mîr-i mîrân İbrahim Paşa olarak
görülmemektedir ki, bu birinci Bosna beylerbeyliği vezîr
Mustafa Paşa 'dan (16 rebiyülâhır 1018 tarihli bir hüküm

için bk. Müh. deft., nr. 78) sonra vuku bulmuş idi (krş. Müh. deft., nr. 79, s. 48 ; Saf vet Bey Başagiç, *Kratka uputa u proslast Bosne i Hertsegovine*, Sarajevo, 1900, s. 58, 64). Avusturya ile sulh akdedildikten sonra Pojga sancağı, eskiden tâbi olduğu Bosna'dan ayrılarak, yeni teşkil edilen Kanije eyâletine bağlanmış, hâlbuki, bu kale neferlerinin ulufeleri Bosna hazînesinde kalmakla, gerek bu neferlerin zapt ve raptında, gerek serhaddin muhafazasında müşkilât görülmüş, bu sebeple İbrahim Paşa da Pojga 'nın yine Bosna'ya ilhak olunmasını ve bu hususta Pojga sancak beyine bir hüküm gönderilmesini te'min etmişti. Onun Bosna 'da ilk me'-mûriyetinde ne vakte kadar kaldığı bilinmiyorsa da, Piyas kadısına gönderilen (cemâzi-yelevvelin sonu 1024 = 27 haziran 1615) ve Sokullu Mehmed Paşa evkafından Piyas iskelesinin tamirine âit bulunan bir hükümde, kendisinden :
„Sâbıkâ Bosna beylerbeyisi olan amir al-umara al-kirâm İbrahim dâme ikbâluhu " diye bahsolunmakta bulunmasına göre (krş. Müh. deft., nr. 81 s. 126), bu vazifenin bir kaç sene sürdüğü anlaşılmaktadır, İbrahim Paşa, bundan sonra, kısa bir müddet Rumeli beylerbeyiliğinde, 28 ramazan 1027 (18 eylül 1618) 'de de Hersek sancağında mutasarrıf bulunmuş olsa gerektir (krş. Müh. deft., nr. 82, s. 19, 23). Mamafih, o, 1028 (1619) 'de ikinci defa Bosna beylerbeyiliğinde bulundu ve şevvalde (eylül 1619) yapılan harekâta da serdar-ı İkt etti. Bu seferde Osreg 'de topladığı kuvvetleri Budin eyâletinden ve Peşte yaka sından geçirmek suretiyle Ujarar kalesi altına girmiş^ burada, Erdel beyi Bethlem Gabar kuvvetleri ile birleşerek, Avusturya içerilerine doğru akın yapmış ve teşrin II. girdiği sırada bir çok ganimet ile dönmüş idi (Topçular kâtibi Abdülkadir Efendi, *Tarih*, var. 198 v. d.; Szekfü Gyula, *Bethlem*

Gabar, Budapest, 1929, s. 236). O sırada cereyan eden Boğdan hâdiselerine de iştirak ettiği tahmin olunabilir (Safvet Başagiç, s. 61). 1031 (1621/1622)'de Bosna beylerbeyliğinden ayrılmış ve çok geçmeden İstanbul 'da vefat ederek babasının Eyûb 'daki türbesine defnolunmuştur (krş *Hadikat al-cavâmi'*, göst. yer.; *Sicrll-i osmânî*, I, 99). Oğlu Mehmed Bey (ölm. muharrem 1077 = temmuz 1666) defter eminliğinde bulunmuştur. Râziye Hâtûn ve Muhsine Hâtûn (Gyula sancak beyi Ali Bey zevcesi) adlı hemşireleri ile Mahmud Bey isimindeki kardeşinin (15 ramazan 989 = 13 teşrin 1. 1581 tarihli bir hüküm için bk. Müh. deft., nr. 46, s. 88) ana bir kardeşleri olmadığı muhakkak gibi ise de, Eyûb 'da Sokullu türbesi ittisâlindeki kabristanda medfûn olup, Sokullu Mehmed Paşa ile Esmâhan Sultan 'in Macaristan 'da vefat eden hafîdeleri Hatice İneyet i!e, hafîdleri Mehmed Reşad 'm, İbrahim Han (Paşa) 'in çocukları olup-olmadığı bilinmemektedir. Keza, cediti olarak gösterdiği Sokullu Mehmed Paşa 'nın, oğlu Kurd Kasım Paşa (ölm. 979 = 1571/1572) ruhu için Hafsa kasabasında inşa eylediği cami v. b. evkafı (vakfiyesi için bk. Millet kütüp., Ali Emîrî kitapları, nr. 933) hakkında bir müracaatı görülen ve İbrahim Han - zade Mustafa imzasını atan kimsenin de (krş. Fe-kete tasnifi, nr. 570) diğer bir çocuğu olması muhtemeldir. Torunu Ali Bey ise, yaşadığı devirde (ölm. 1127= '715), tarihlerin de kendisinden bahsettiği (krş. Râşid, *Tarih*, II, 361), ehemmiyetli bir şahsiyet olmuştur, İbrahim Han-zâde Ali Bey imzalı ve 20 kânun II. 1689 (28 rebiyülevvel 11001 tarihli bir arîza-smda, ceddinin îs!anbu], Edirne, Havsa, Ber-gos, Belgrad, Sigetvar, Tamşvar, Vişgrad, So-kol, Beçgerek, Şam. Haleb, Piyas. Bor, Niğde v.b. 'da buls nan evkafından, bunların mürtezika ve ehl-i cihâtınm birer aylık vazifelerinin cûlus münâsebeti ile

kat'edilmesinden bahsetmekte, Sigetvar, Tamşvar, Belgrad 'da o sırada ne evkafı, ne de ehl-i cihâtı kalmadığından istenilen meblâğın affını rica eylemekte idi (krş. İbnülemin tasnif1, *Evkaf*, nr. 2665). Kantemir 'in şahsen tanıdığı İbrahim Bey île, van Driscfa 'in, bu aileden kendi zamanında mevcudiyetini haber verdiği, fakat ismini bildirmediği 19 yaşındaki genç de, her hâlde, bir çok imtiyazlarından, itibâr ve zenginliklerinden, vakıflarından bahsettikleri İbrahim Han-zâde ailesinin, XVIII. asır başlarında yaşayan azaları idiler (krş. Kantemir, *Osm. Gesch.* } s. 107;

896 İBRAHİM HAN — İBRAHİM MÜTEFERRİKA.
van den Drisch, *Historische Nachricht...*,
s. 137).

İbrahim Han-zade ailesini Murad II.'in ve-zâr-i âzâmı Çandarlı İbrahim Paşa, hattâ Kanunî 'nin sadrâzamı İbrahim Paşa'nın ahfadı gibi göstermek sureti ile bir kısım garp tarihçi ve müellifleri hatâya düştükleri gibi, XVIII. asrın sonlarına doğru, Osmanlı hanedanı söndüğü takdirde, İbrahim Han-zâdelerin tahta davet olunacakları hakkında mübâlegalı bir rivayetten de bahsederler (krş. Hammer, *Gesch. d. Osm. Reich.*, IX, 563; *de la Mot-ray, Voyages*, I, 261, 326; Kantemir, *göst. yer.*; von den. Drisch, *göst. yer.*; Lüdecke, *Beschr. d. Türk. Reiches*, I, 292; II, 63). İbrahim Hanzâdeler Eyûb kasabasında ikamet etmekte ve yakın zamanlara kadar Sokullu Mehmed Paşa ve Esmâhan Sultan evkafının mütevellisi bulunmakta idiler.

B i b l i y o g r a f y a : metinde zikredilenlerden başka bk. Müh. deft., nr. 28, tarih 984, s. 151, 166; Fekete tasnifi, nr. 473; İbnülemin

tasnifi, evkaf, nr. 280, tarih 1012; nr. 293, tarih 1082; nr. 1821, tarih 1035; Cevdet tasnifi, evkaf, nr. 852, tarih 1177; Cevdet, *Tarih*, VI, 198; Baroiji-Berchet, *Relagione*, s. 181; Knolles, Rycaut, *The Turkish History*, s. 263; White, *Three years in Constantinople*, II, 307
(M. TAYYİB GÖKBJLGİN.)